

REGIONAAL STRATEGIEDOCUMENT LATIJS-AMERIKA

Programmeringsperiode 2002-2006

RELEX G/1
25 januari 2002

INHOUD

OVERZICHT VAN DE REGIO EN SAMENVATTING VAN HET REGIONALE BELEID	4
1. DOELSTELLINGEN VAN DE REGIONALE SAMENWERKING VAN DE EUROPESE UNIE MET LATIJNS-AMERIKA	6
2. DE REGIONALE AGENDA VAN LATIJNS-AMERIKA	7
2.1. De politieke agenda	7
2.2. Een cruciale economische en commerciële agenda voor de nabije toekomst	8
2.3. De agenda van de regio op het multilaterale toneel	8
3. ANALYSE VAN DE SITUATIE VAN DE REGIO	8
3.1. Ontwikkeling van de democratie	9
3.2. Een gezondere economie en vooruitgang op de weg naar regionale integratie	9
3.3. Ongelijke verdeling van de economische vooruitgang	10
3.4. Dreiging van de natuur en gevaren voor het milieu	11
3.5. Duurzaamheid van de Latijns-Amerikaanse ontwikkelingsmodellen (sociale en economische, aspecten, milieu)	11
3.6. Uitdagingen op middellange termijn	12
1. <i>Politieke uitdagingen, zowel intern als regionaal en internationaal</i>	13
2. <i>Economische en commerciële uitdagingen</i>	13
3. <i>Sociale uitdagingen: bestrijding van de ongelijkheid</i>	13
4. <i>Voorkomen van natuurrampen en zorg voor het milieu</i>	13
4. BALANS VAN DE REGIONALE BETREKKINGEN VAN LATIJNS-AMERIKA MET DE EUROPESE UNIE	14
4.1. Balans van de activiteiten in het kader van regionale samenwerking	15
(1) Steun voor de civiele samenleving: netwerken van partners	15
(2) Andere communautaire regionale financieringen	16
4.2. Complementariteit van de Gemeenschapshulp met die van de voornaamste donoren	17
1. <i>De multilaterale financiële instellingen</i>	18
2. <i>De Organisatie van Amerikaanse Staten</i>	20
3. <i>De organisaties van de Verenigde Naties</i>	20
5. HET REGIONALE SAMENWERKINGSBELEID VAN DE GEMEENSCHAP	20
5.1 Algemene doelstelling van de regionale samenwerking	20
5.2 Prioriteiten en specifieke doelstellingen van de regionale samenwerking	21
5.3 Samenhang met de communautaire beleidslijnen	21

5.4	Wisselwerking met de andere donoren en zichtbaarheid van de regionale samenwerking	22
6.	INDICATIEF REGIONAAL PROGRAMMA 2002-2006	23

=====

Bijlage I:	Sociaal-economische gegevens Latijns-Amerika en Caraïbisch gebied
Bijlage II:	Economische ontwikkeling en inkomen per inwoner in Latijns-Amerika
Bijlage III:	Handelsverkeer
Bijlage IV:	Regionale projecten met financiering van de EG in 1998, 1999, 2000
Bijlage V:	Donoren Latijns-Amerika
Bijlage VI:	Toezeggingen officiële ontwikkelingshulp (ODA) in Latijns-Amerika in 1999, per sector
Bijlage VII:	De elf in Tuusala vastgestelde prioriteiten
Bijlage VIII:	Aspecten van de samenhang met communautair beleid op andere terreinen

OVERZICHT VAN DE REGIO EN SAMENVATTING VAN HET REGIONALE BELEID

De regio bestaat uit een aantal verschillende subregio's: Midden-Amerika (Belize, Costa Rica, El Salvador, Guatemala, Honduras, Nicaragua, Panama, het Caraïbisch gebied (13 landen) en Mexico); Zuid-Amerika omvat de Andesgemeenschap (Colombia, Ecuador, Bolivia, Peru, Venezuela) enerzijds, de Mercosurlanden (Argentinië, Brazilië, Uruguay, Paraguay) en Chili anderzijds¹.

De regio wordt gekenmerkt door een grote geografische verscheidenheid. Er leven inheemse bevolkingsgroepen en bevolkingsgroepen met Europese, Afrikaanse en (in Brazilië en Peru) Japanse wortels. Anderzijds heeft de regio een gemeenschappelijke historie, gedeelde waarden die verwant zijn met de Europese, en gemeenschappelijke talen: de meerderheid van de 500 miljoen inwoners spreekt Spaans of Portugees (Brazilië).

Het is het meest verstedelijkte van alle ontwikkelingsgebieden. Naar verwachting groeit de stadsbevolking van 75% thans tot 79% in 2020 (met de hoogste percentages in Argentinië, Brazilië, Chili, Colombia, Peru en Uruguay).

Het gebied beschikt over aanzienlijke natuurlijke hulpbronnen op het gebied van delfstoffen en energie en heeft een buitengewoon rijk milieu; denk alleen maar aan het Amazonewoud met zijn grote biologische verscheidenheid.

Dit deel van de wereld behoort tot de gebieden met een hoge kans op natuurrampen. Midden-Amerika en het Andesgebied worden regelmatig getroffen door weersverschijnselen en aardbevingen van vaak grote omvang.

Na jaren van politieke instabiliteit en regionale conflicten is er thans in alle landen van Latijns-Amerika met uitzondering van Cuba een democratisch bewind en zijn er voor de binnenlandse conflicten vredesprocessen op gang gekomen. Voor het oplossen van grensconflicten nemen de regeringen steeds meer hun toevlucht tot diplomatiek overleg en onderhandelingen.

In Latijns-Amerika is een proces van regionale integratie op gang gekomen. Tussen verschillende landen zijn vrijhandelsakkoorden gesloten, die van beslissende betekenis zijn geweest voor de handel en hebben bijgedragen tot de economische groei en de ontwikkeling van de regio.

Op Cuba na hebben alle landen een markteconomie ingevoerd (liberalisering, privatiseringen) en sommige landen hebben geprofiteerd van buitenlandse investeringen, maar regionaal gezien vertoont de economische situatie grote verschillen.

Het gebied telt enerzijds weinig ontwikkelde landen, met name in Midden-Amerika en de Andes, anderzijds landen als Mexico, Brazilië, Chili, Uruguay en Argentinië, waar de industrialisering en het inkomensniveau betrekkelijk hoog zijn en die kunnen worden gekenschetst als opkomende economieën.

Voor de gehele regio bedroeg het gemiddelde BBP per inwoner 3.800 USD in 1999, maar het rijkste land heeft vijftien maal het inkomen van het armste (430 dollar in Nicaragua tegen 7.000 dollar in Argentinië).

¹ Dit document strekt zich niet uit tot de ACS-landen, zoals met name het Caraïbisch gebied, uitgezonderd Cuba.

Ook in de landen zelf is de rijkdom ongelijk verdeeld. In 13 landen deelt naar schatting de armste 10% van de bevolking met elkaar één twintigste deel van de rijkdom van de rijkste 10%. In de hele regio leven 200 miljoen mensen onder de armoedegrens.

De laatste jaren heeft het gebied ook sterk te lijden gehad van de instabiliteit van de financiële markten (financiële crisis in Mexico, de crisis in Azië, financiële crisis in Argentinië).

Verschillende landen hebben te kampen met de nasleep van een recente periode van politieke instabiliteit, namelijk een zware schuldenlast. Het is duidelijk dat deze erfenis een inhaalslag noodzakelijk maakt om met name het gebrek aan infrastructuur, vooral op sociaal gebied, te verhelpen. Aanzienlijke inspanningen zijn verricht om de economie te moderniseren en er zijn op grote schaal in het buitenland leningen afgesloten. De aflossingen van deze leningen drukken zwaar op sommige landen, die niet beschikken over een stabiel, adequaat monetair stelsel, en waar de overheidsinkomsten onvoldoende dekking vormen voor een correcte aflossing van deze leningen. Verslechtering van de betalingsbalans wordt gevolgd door een regeling voor schuldafbetaling, die onvermijdelijke, maar impopulaire maatregelen voor structurele aanpassing inhoudt, met het risico van sociale onrust en terugkeer naar politieke instabiliteit.

Samenvatting van het regionale beleid

In dit regionale strategiedocument staan maatregelen centraal met een regionale bestemming, op basis van een analyse van de problemen en vraagstukken die alle landen in de regio betreffen. Daarbij wordt de aanwezige en potentiële toegevoegde waarde van maatregelen voor regionale samenwerking in aanmerking genomen.

In overeenstemming met het subsidiariteitsbeginsel betreft dit beleid geen vraagstukken die van oudsher liggen op het vlak van de betrekkingen tussen de Europese Unie en de landen en subregio's van Latijns-Amerika waarvoor eigen programmeringsdocumenten bestaan. Het spreekt vanzelf dat in alle fases van de programmering moet worden gestreefd naar coördinatie en wisselwerking tussen de verschillende niveaus.

Deze strategie past in het kader van de follow-up van het actieplan van de top van Rio en de top van Madrid van mei 2002 en moet bijdragen tot een nieuw strategisch partnerschap tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika.

Het partnerschap moet op drie op elkaar afgestemde niveaus vorm krijgen: regionaal, subregionaal en bilateraal.

Op basis van de regionale programmering zijn voor de periode 2002-2006 vier actiegebieden vastgesteld:

- (1) ondersteuning van de betrekkingen tussen de twee regio's door het partnerschap tussen netwerken van de civiele samenleving te versterken;
- (2) maatschappelijk initiatief: een bijdrage leveren aan het verminderen van de maatschappelijke ongelijkheid met behulp van maatregelen voor de kansarme bevolkingsgroepen;
- (3) voorzorg tegen natuurrampen, en wederopbouw;
- (4) een flankerende maatregel ten behoeve van het strategisch partnerschap: een waarnemingscentrum voor de betrekkingen tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika.

1. DOELSTELLINGEN VAN DE REGIONALE SAMENWERKING VAN DE EUROPESE UNIE MET LATIJNS-AMERIKA

Het samenwerkingsbeleid van de Europese Unie ten aanzien van Latijns-Amerika is gebaseerd op artikel 177 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, dat bepaalt dat het communautaire ontwikkelingsbeleid is gericht op de bevordering van duurzame economische en sociale ontwikkeling van de ontwikkelingslanden en meer bepaald de meest kansarme ontwikkelingslanden, harmonieuze en geleidelijke integratie van de ontwikkelingslanden in de wereldeconomie, en bestrijding van de armoede in de ontwikkelingslanden. Genoemd beleid beantwoordt tevens aan de algemene doelstelling inzake ontwikkeling en consolidatie van de democratie en de rechtsstaat, en aan de doelstelling inzake de eerbiediging van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden.

De financiering van de samenwerking van de Europese Unie met de landen van Latijns-Amerika wordt grotendeels geregeld door Verordening (EEG) 443/92 van de Raad van 25 februari 1992 inzake financiële en technische hulp en economische samenwerking met de ontwikkelingslanden in Latijns- Amerika en in Azië.

De betrekkingen tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika krijgen vorm in een aantal politieke overlegkaders, tot op ministerieel niveau toe, en in regionale akkoorden. Naast deze instrumenten heeft de Commissie de laatste jaren verschillende mededelingen uitgebracht waarin voorstellen worden gedaan voor beleidslijnen die richting geven aan deze regionale betrekkingen.

In 1995 heeft de Commissie in haar mededeling ‘Europese Unie-Latijns-Amerika – huidige stand van zaken en vooruitzichten in verband met de versterking van het partnerschap 1996-2000’² gewezen op de noodzaak van een gedifferentieerde aanpak in Latijns-Amerika die is afgestemd op de reële situatie op nationaal en subregionaal niveau. De Commissie signaleert daarin de ontwikkelingen die gedurende de laatste tien jaar in de twee regio’s en op wereldniveau zijn opgetreden en benadrukt dat het van wederzijds belang is de algemene en regionale problemen het hoofd te bieden. Om die reden stelt de Commissie voor het partnerschap tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika te versterken. Deze prioriteit is vervolgens in 1999 opnieuw bevestigd, in een nieuwe mededeling³ ter voorbereiding van de eerste top van regeringsleiders en staatshoofden van de landen van het gehele Latijns-Amerikaanse subcontinent met inbegrip van het Caraïbisch gebied en van de landen van de Europese Unie, die plaats vond in Rio. Deze eerste top is het uitgangspunt geweest voor een strategisch partnerschap met geheel Latijns-Amerika, met inbegrip van een actieplan.

In haar mededeling over de follow-up van de top van Rio heeft de Commissie opnieuw bevestigd dat het noodzakelijk is dit strategisch partnerschap op politiek, economisch en sociaal niveau te versterken⁴. Met de top van Madrid van 2002 in het vooruitzicht heeft zij voorgesteld haar actie op drie prioritaire gebieden te intensiveren: bescherming van de mensenrechten, bevorderen van de informatiemaatschappij en verminderen van de sociale ongelijkheid door middel van een algemene aanpak van de armoedebestrijding. Doel van het beleid is: “de ontwikkeling van de mens en de civiele samenleving tot het middelpunt van de relatie tussen deze beide regio's te maken.”

In de gemeenschappelijke verklaring van de Raad en de Commissie van november 2000 over het ontwikkelingsbeleid zijn de doelstellingen en principes die de leidraad moeten zijn voor het optreden van de Europese Unie verder uitgewerkt en is de basis gelegd voor hervorming van de wijze waarop steun aan de ontwikkelingslanden wordt verleend. Deze hervorming houdt met name

² COM(95)495

³ COM(99)105 inzake een nieuw partnerschap Europese Unie/Latijns-Amerika op de drempel van de XXIe eeuw.

⁴ COM(2000)670, Follow-up van de eerste topconferentie tussen Latijns-Amerika, het Caraïbisch gebied en de Europese Unie.

in dat de coördinatie tussen de Commissie, de lidstaten en de voornaamste donoren wordt versterkt om zo te bereiken dat de complementariteit van de steunverlening wordt verbeterd, de communautaire activiteiten worden gebundeld, de samenhang in het communautaire beleid wordt getoetst en per land een strategiedocument wordt opgesteld.

De Commissie dient ervoor te zorgen dat de samenhang tussen de bilaterale, subregionale en regionale aspecten is verzekerd, zodat deze elkaar onderling versterken.

2. DE REGIONALE AGENDA VAN LATIJNS-AMERIKA

Gezien de grote verscheidenheid van de regio komen hierna alleen de belangrijkste, voor de regio *als geheel* geldende problemen aan de orde.

2.1. Politieke agenda

De regionale politieke agenda

De integratie van het Latijns-Amerikaanse regionale blok in de westerse wereld is thans van het grootste belang voor deze regio, die over haar verschillen heen moet stappen om het hoofd te kunnen bieden aan de politieke, culturele, economische en commerciële mondialisering, en daarbij het sociale aspect niet uit het oog mag verliezen. Regionale integratie is in dit opzicht voor de Latijns-Amerikaanse landen van essentieel prioritair belang, zowel op subregionaal (Groep van San-José, Andes-pact, Mercosur), als op regionaal niveau (Groep van Rio).

De agenda van de regio, die de laatste jaren vooral was gericht op de vredesprocessen, democratisering en mensenrechten, is thans meer georiënteerd op internationale vraagstukken die gevolgen hebben voor de regio (WTO, milieu, nieuwe technologieën). Andere regionale aandachtspunten zijn de instabiliteit van het financiële en monetaire stelsel, de situatie rond het vredesproces in Colombia en tenslotte grenskwesties, immigratie, drugsbestrijding enz.

Latijns-Amerika streeft naar evenwichtige politieke en economische betrekkingen met haar twee voornaamste partners, de Verenigde Staten en de Europese Unie, met name in het kader van versterking van de economische integratie. Deze prioriteit is des te meer actueel, omdat het plan voor de instelling van een Inter-Amerikaanse vrijhandelszone een beslissende invloed zal hebben op het handelsverkeer met de rest van de wereld, in het bijzonder met Europa.

Het Inter-Amerikaanse proces: de Amerikaanse topbijeenkomsten

Op de eerste Amerikaanse top, die in 1994 plaats vond in Miami, is het initiatief genomen voor het Amerikaanse Vrijhandelsakkoord (FTAA) en is een actieplan aangenomen waarin is voorzien in een toezichtprocedure waarbij de verschillende landen en de desbetreffende internationale organisaties zijn betrokken. Het secretariaat wordt waargenomen door de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS). Op de laatste top in Québec, in 2001, is een nieuw actieplan aangenomen, waarin de voornaamste aandachtspunten zijn: armoede, onderwijs, mensenrechten (clausule over democratie) en economische integratie (45 prioriteiten).

Bij die gelegenheid hebben de instellingen (IOB/PAHO/Economische Commissie voor Latijns-Amerika/Wereldbank) de balans opgemaakt van de vorderingen (democratie en mensenrechten, strijd tegen drugs en corruptie) en hun bijdrage aan de follow-up van Québec bekendgemaakt (IOB: 8 miljard USD en de Wereldbank 1 miljard USD/jaar gedurende vier jaar).

De politieke prioriteiten bij de betrekkingen met de Verenigde Staten betreffen de liberalisering van de markten, drugsbestrijding, immigratie en intensivering van de grenscontroles, democratie en mensenrechten.

Voor de agenda Latijns-Amerika/Europese Unie: zie hoofdstuk 5.

2.2. Een cruciale economische en commerciële agenda voor de nabije toekomst

Binnen de regio

De lopende onderhandelingen tussen de landen en subregio's (Midden-Amerika, Mercosur, Andesgemeenschap) moeten uitmonden in een totaalpakket vrijhandelsakkoorden met als doel het ontwikkelen van de bilaterale en intraregionale handel.

Handelsbetrekkingen op het gehele Amerikaanse continent

Mexico behoort sinds 1994 tot de NAFTA, die verder geheel Noord-Amerika bestrijkt. Het handelsverkeer met de Verenigde Staten vertegenwoordigt 80% van het totale handelsverkeer.

Er is een aanvang gemaakt met onderhandelingen om in 2005 te komen tot de belangrijkste vrijhandelszone van de wereld, de FTAA (Vrijhandelsovereenkomst voor de Amerkia's), dat het gehele Amerikaanse continent van noord tot zuid bestrijkt, dat wil zeggen 34 landen en 800 miljoen mensen (40% van het totale BBP in de wereld).

De verwezenlijking van de FTAA kan de Amerikaanse handelsbanden versterken, doordat de landen van Noord-Amerika een voorkeurspositie krijgen op de Latijns-Amerikaanse markt. Hier ligt een sterke uitdaging voor de armste economieën, die hopen hun investeringen en hun export te stimuleren tegenover een concurrerende Amerikaanse markt. In dit stadium is de uitkomst van de besprekingen nog niet duidelijk. Daarnaast worden er thans besprekingen gevoerd over een aantal bilaterale akkoorden tussen de landen van Noord-Amerika en landen van Latijns-Amerika.

Handelsbetrekkingen met de Europese Unie

De aanpak van de Europese Unie sluit aan bij het proces van multilaterale liberalisering van de internationale handel dat thans binnen de WTO plaatsvindt. Het stelsel van algemene preferenties is van toepassing in geheel Latijns-Amerika. Voor de landen van de Andes en Midden-Amerika gelden speciale regelingen voor bepaalde landbouwproducten en een speciale 'drugs-regeling' als stimulans om over te gaan op alternatieve cultures. Er zijn economische en commerciële onderhandelingen gaande over de inwerkingtreding van de vrijhandelszone met Mexico, en de instelling van een vrijhandelszone met de Mercosur en Chili.

2.3. De agenda van de regio op het multilaterale toneel

De landen van de regio denken sterk multilateraal. Sommige van hen (Brazilië, Chili, Mexico, Argentinië, Costa Rica, Colombia) willen een grotere rol spelen bij belangrijke internationale discussies, met name de WTO-onderhandelingen, waarbij de kwestie van de liberalisering van de landbouwmarkten een factor van grote betekenis voor de export is. De fundamentele vraagstukken binnen de Verenigde Naties zijn onder meer veiligheid, mensenrechten en de strijd tegen discriminatie, erkenning van sociale rechten, drugsbestrijding en het witwassen van kapitaal, milieu en duurzame ontwikkeling, verkleining van de technologische en digitale kloof.

3. ANALYSE VAN DE SITUATIE IN DE REGIO

De afgelopen tien jaar zijn er aanzienlijke inspanningen verricht om uit een lange periode van crises te geraken en voortgang te boeken in de richting van regionale en mondiale integratie, in het bijzonder dankzij politiek overleg, vergezeld van economische en financiële hervormingen. Toch is de regio nog steeds kwetsbaar.

3.1. Ontwikkeling van de democratie

In de hele regio is een democratiseringsproces op gang gekomen. Op dit moment hebben alle landen met uitzondering van Cuba een democratisch regeringsstelsel. De democratieën zijn echter, in het bijzonder in het Andesgebied, maar ook in Midden-Amerika, nog steeds erg kwetsbaar.

Hoewel er vooruitgang is geboekt op de weg naar democratie en eerbiediging van de mensenrechten en het streven naar een vreedzame oplossing van conflicten bestaan er nog steeds binnenlandse conflicten en grensproblemen, met name in Midden-Amerika en in de Andesgemeenschap, die hun weerslag hebben op de stabiliteit van de regio. Dit is vooral het geval in Colombia, waar het conflict regionale afmetingen kan gaan aannemen en er nu al de oorzaak van is dat grote groepen van de bevolking ontheemd raken.

De drugshandel is, in de combinatie met corruptie en geweld, een factor die de politieke, economische en sociale instabiliteit en het terrorisme bevordert. De oplossing van deze problemen moet worden gezocht in het kader van de ondersteuning van vredesprocessen, drugsbestrijding en de strijd tegen de handel in lichte wapens en behoort tot de voornaamste aandachtspunten van de internationale hulp.

3.2. Een gezondere economie en vooruitgang op de weg naar regionale integratie

Na de jaren tachtig, de probleemjaren met een hele reeks economische, sociale en financiële crises gevolgd door structurele-aanpassingsprogramma's, hebben belangrijke hervormingen het mogelijk gemaakt de overheidstekorten te reduceren, de inflatie te beteugelen en een gunstig klimaat te scheppen voor investeringen en een open markt. De groei van het BBP verschilt van jaar tot jaar: 5,2% in 1997, 0,4% in 1999 en 2% in 2000.

De jaren negentig werden gekenmerkt door de verdere marktderegulering, de privatiseringsgolf, de belangrijker rol van de subregionale organisaties voor economische integratie, het sluiten van verschillende bilaterale handelsakkoorden, met name met de Europese Unie, de totstandkoming van de Noord-Amerikaanse vrijhandelsovereenkomst (NAFTA) en de start van de onderhandelingen over de Vrijhandelsovereenkomst voor de Amerika's (FTAA).

Het handelsverkeer is sterk toegenomen, meer dan het wereldgemiddelde (cf. bijlage III), maar de prestaties verschillen per subregio. In 2000 vertegenwoordigde de handel van de EU met Latijns-Amerika 5% van haar buitenlandse handel (waarvan de helft met de Mercosur-landen). De toename van het handelsverkeer van de EU met Latijns-Amerika volgt de toename van haar handelsverkeer op wereldniveau, maar de Verenigde Staten blijven op handelsgebied in Latijns-Amerika domineren. Tussen 1980 en 2000 is het aandeel van de EU in de Latijns-Amerikaanse handel gedaald van 20% naar 15% en dat van Japan van 7% naar 5%, terwijl het aandeel van de Verenigde Staten is gestegen van 35% naar 47%.

De directe buitenlandse investeringen in Latijns-Amerika zijn van 31.179 miljoen dollar in 1996 gestegen tot 73.915 miljoen dollar in 1999, vooral als gevolg van de privatiseringsprogramma's van sommige landen, eerst in de industrie, vervolgens in de dienstensector.

In diezelfde periode zijn de investeringen vanuit de landen van de Europese Unie gestegen van 13.289 naar 42.266 miljoen dollar, waarmee zij de eerste plaats innemen. Het aandeel van Europese ondernemingen, met name Spaanse, in het privatiseringsproces is aanzienlijk (overheidssector, banken, telecommunicatie, luchtvervoer, energie). De directe buitenlandse investeringen zijn in 2000 met 20% teruggelopen vanwege het beëindigen van op grote schaal gerealiseerde privatiseringsprogramma's in Brazilië (gegevens van de Commissie voor Ontwikkelingsbijstand van de OESO).

De buitenlandse schuld van de regio is opgelopen van 400 miljard dollar in 1985 tot meer dan 700 miljard dollar in 1999, een stijging van 4% van het BBP naar 8%; 41,6% van de opbrengst van de export van goederen en diensten werd besteed aan de afbetaling van de schuld (gegevens van de Wereldbank in het verslag 2000 van het UNDP).

Omdat de terugbetaling voor de armste landen (Bolivia, Honduras, Nicaragua) een probleem vormt, zijn er programma's om de schuldenlast van deze HIPC te verminderen of kwijt te schelden. De Europese Unie draagt bij aan deze programma's (waaronder 45 miljoen € van de EG in 2000).

3.3. Ongelijke verdeling van de economische vooruitgang

Naar schatting leven ongeveer 200 van de 500 miljoen inwoners in armoede (armoededrempel: 2 USD/dag). De groei gaat niet vergezeld van een daarmee gecorreleerde toename van het inkomen van de bevolking en de rijkdom in de regio is zeer ongelijk verdeeld. Zij kan in dit opzicht worden beschouwd als de regio met de minst rechtvaardige inkomensverdeling ter wereld.

INKOMENSAANDEEL
(verdeling tussen de 20 % armste en rijkste bevolking)

<i>Landen met grote ongelijkheid</i>	<i>Laagste 20%</i>	<i>Hoogste 20%</i>	<i>Landen met geringe ongelijkheid</i>	<i>Laagste 20%</i>	<i>Hoogste 20%</i>
Honduras	1.6	61.8	Republiek Slovenië	11.9	31.4
Bolivia	1.9	61.8	Japan	10.6	35.7
Paraguay	1.9	60.7	Oostenrijk	10.4	33.3
Brazilië	2.6	63.0	Republiek Tsjechië	10.3	35.9

Bron: Wereldbank, [World Development Indicators 2001](#).

De kern van deze ongelijkheid is onder andere te vinden in de economische structuur, die ongunstig is voor gelijke kansen voor alle lagen van de maatschappij (vooral in sommige landen), het grondbezit dat zich bevindt in handen van een minderheid, de voortschrijdende verarming van de middenklasse, de werkloosheid (gemiddeld 9%), de ontoereikendheid van de sociale dienstverlening (gezondheid, onderwijs).

Een van de vijf inwoners heeft geen toegang tot de gezondheidszorg en minder dan één derde kan terugvallen op een stelsel voor sociale zekerheid. Armoede, marginalisering, geen toegang tot elementaire sociale voorzieningen en gezondheidsproblemen (HIV/aids) zijn problemen die in het bijzonder bepaalde groepen van de maatschappij treffen, zoals vrouwen en jongeren, met name zij die behoren tot de inheemse bevolkingsgroepen of van Afrikaanse oorsprong zijn (naar schatting 75 miljoen). Deze twee groepen hebben een aanzienlijke achterstand ten opzichte van de rest van de bevolking op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, beroepsopleiding en toegang tot de arbeidsmarkt (onderzoeken van de Internationale Ontwikkelingsbank in Brazilië, Colombia, Venezuela, Peru, Honduras, Nicaragua). De ongelijkheid is bijzonder opvallend op gebieden waar de productiviteit hoog is en bij industrieën met hoge toegevoegde waarde. Deze factoren, waarvan het effect generatie na generatie is toegenomen, verklaren dat deze twee groepen in de Latijns-Amerikaanse samenleving voor het grootste deel behoren tot de laagstbetaalde werknemers. Over het algemeen ontbreekt het de regeringen aan financiële middelen en capaciteiten om een speciaal op deze bevolkingsgroepen gericht beleid te voeren. Ook zijn deze groepen niet voldoende georganiseerd om een dialoog te ontwikkelen en een bijdrage te leveren aan een alternatief overheidsbeleid.

Tot de oorzaken behoort ook het ondoeltreffende fiscale beleid (met name de geringe belastingdruk) dat niet volstaat om een herverdeling van de rijkdom tot stand te brengen, en tot slot is de infrastructuur nog steeds ontoereikend (vervoer, elektriciteit).

Uitsluiting en sociale marginalisering zijn factoren die de onveiligheid, het geweld en de toename van de criminaliteit waarmee deze gemeenschappen te kampen hebben, in de hand werken.

3.4. Dreiging van de natuur en gevaren voor het milieu

Latijns-Amerika in zijn geheel – niet alleen Midden-Amerika en het Andesgebied – is één van de gebieden van de wereld waar de meeste natuurrampen voorkomen. Er komen veelvuldig aardschokken, aardverschuivingen, vulkaanuitbarstingen en orkanen voor. De klimatologische onbestendigheid in de vorm van droogte, overstromingen en hevige winden wordt nog versterkt door het terugkerende verschijnsel El Niño.

De natuurrampen hebben verwoestende en dodelijke gevolgen voor de hele regio. Herhaaldelijk worden miljoenen mensen getroffen, zowel in hun menselijk bestaan als op materieel gebied. Over het algemeen worden de meest kansarme bevolkingsgroepen het sterkst getroffen. Naast rampen van grote omvang zoals de orkaan Mitch (die volgens de ECLA – Europese Commissie voor Latijns-Amerika – naar schatting een schade van 8 miljard dollar heeft veroorzaakt) wordt de regio overspoeld door een reeks minder grote en kleine rampen die samen meer schade en ontregeling veroorzaken dan de grote rampen.

Het prestatievermogen van de Latijns-Amerikaanse energiestelsels blijft gering. Bij wijze van voorbeeld: bij een groei van het BBP met 4% (in Brazilië), groeit de vraag naar energie in de orde van grootte van 6%. Ter vergelijking: bij een overeenkomstige groei van het BBP in de landen van de OESO neemt de vraag naar energie toe met 2%. De CO₂-uitstoot per inwoner bedraagt 2,6 ton tegenover 1,9 ton in de OESO-landen. Deze gegevens zijn zorgwekkend, gezien de bijdrage van CO₂ aan de verandering van het klimaat. Een ander zorgwekkend verschijnsel is de sterke stijging van de energie-instensiteit (verbruik/BBP) van de Latijns-Amerikaanse energievoorziening, dit in tegenstelling tot alle ontwikkelde landen. Het aandeel van Latijns-Amerika in het uiteindelijke wereldverbruik van aardolie neemt gestaag toe, wat op termijn kan leiden tot spanning op de internationale markt. Bovendien leidt de minste droogte (Chili), elke wisselvalligheid van de natuur (Honduras, Nicaragua) of eenvoudigweg de voortzetting van de huidige tendens (Brazilië) tot een crisissituatie of schaarste, terwijl één derde van de bevolking niet over energie kan beschikken (de armste lagen van de bevolking in de periferie van de steden en in afgelegen plattelandsgebieden).

Latijns-Amerika herbergt 23% van alle bossen ter wereld en 46% van de tropische wouden, met sterke verschillen per land. Het Amazonegebied behoort tot de gebieden met de grootste biologische verscheidenheid van onze planeet en het omvangrijkste warme gematigde bosgebied ter wereld bevindt zich tussen Chili en Argentinië. Deze bossen staan sterk onder druk van menselijke activiteiten door het zoeken naar landbouwgronden, bos- en mijnbouw en een slechte controle op ontginningen. Naar schatting is er tussen 1980 en 1990 een oppervlakte van 645.000 km² bos verloren gegaan. Alleen al in Brazilië bedraagt het verlies één vijfde van alle verliezen op wereldniveau (World Resource Institute). De ontbossing heeft fnuikende gevolgen voor de plattelandsgemeenschappen en het milieu (biodiversiteit, klimaatbescherming). De armoede speelt een grote rol bij de aantasting van het milieu, doordat het zoeken naar landbouwgronden leidt tot ontbossing, erosie van de grond en droogte, verschijnselen die de reeds straatarme bevolking nog kwetsbaarder maken.

3.5. Duurzaamheid van de Latijns-Amerikaanse ontwikkelingsmodellen (sociale en economische aspecten, milieu)

Een algemeen beeld van de regio is moeilijk te geven. Over het geheel genomen hebben veel landen in de regio echter sterke punten die een duurzame ontwikkeling mogelijk maken. Sommige landen beschikken over uitzonderlijke natuurlijke hulpbronnen, de meeste landen hebben thans een democratisch stelsel, in de regio zijn een aantal vredesprocessen op gang gekomen, ondanks een

verschil in tempo wordt de regionale integratie voortgezet, de handel heeft in de jaren negentig aanzienlijke vooruitgang geboekt, evenals de directe buitenlandse investeringen, ook al betreffen deze in hoofdzaak slechts enkele landen. Deze factoren kunnen aanzienlijk bijdragen tot de economische en sociale ontwikkeling van de regio.

De indicatoren wijzen echter op een aantal onzekere factoren met betrekking tot de bestendigheid van deze tendensen.

- (1) De economische groei blijft onzeker en is erg gevoelig voor externe factoren. De export is in hoofdzaak gebaseerd op grondstoffen en slechts in geringe mate op tussen- en eindproducten. De Amerikaanse en Europese vraag, de buitenlandse investeringen en de gezondheid van de wereldhandel spelen een essentiële rol. De stijging van de aardolieprijs komt ten goede aan de aardolieproducerende landen maar drukt zwaar op de betalingsbalans van de importerende landen, met name die van de landen van Midden-Amerika en het Caraïbisch gebied, die bovendien worden geconfronteerd met de daling van de marktprijs van hun basisproducten zoals bijvoorbeeld metalen, koffie en suiker.
Zowel bij bedrijven als bij universiteiten en onderzoekcentra vindt de technologische innovatie nog onvoldoende respons, al zijn er enkele op zichzelf staande pogingen.
De financiële instabiliteit en de schuldenlast zijn nadelige factoren voor een duurzame ontwikkeling van de regio.
- (2) Het gebrek aan correlatie tussen de economische groei en armoedevermindering laat zien dat sociale overwegingen slechts een geringe rol spelen. Het is duidelijk dat het beleid op het gebied van sociale uitsluiting niet doeltreffend is (wetgeving, recht op grond, erkenning van taal en cultuur enz.) en dat de capaciteit voor het invoeren van hervormingen ten gunste van de meest kansarme groepen ontbreekt.
- (3) De gevaren van de natuur hebben een nadelige invloed op het ontwikkelingspotentieel van de landen van Latijns-Amerika. De economische gevolgen van natuurrampen komen over het algemeen tot uiting in een vertraging van de economische groei, een aanzienlijke vermindering van de belastinginkomsten en een toename van de overheidsuitgaven. De afname van het productievermogen en de investeringen van de overheid en de particuliere sector in de wederopbouw veroorzaken een toename van het handelstekort.
Sociaal gezien doen natuurrampen de armoede toenemen, verscherpen zij de sociale spanningen en vormen zij een rem op het ontwikkelingsproces van de getroffen landen.
- (4) Op het gebied van energievoorziening wijzen de huidige scenario's erop dat niet alleen de kansarme lagen van de bevolking hiervan zelfs op middellange en lange termijn verstoken blijven, maar dat het gevaar bestaat dat daar ook andere bevolkingslagen bij zullen komen. Wanneer de huidige groei van de vraag naar energie zich voortzet, dan zal daarvoor steeds meer een beroep op aardolie moeten worden gedaan, met als gevolg dat de CO₂-uitstoot toeneemt, de betalingsbalans van de landen die geen aardolie produceren verslechtert, de prijzen op de internationale markt uiteindelijk structureel stijgen en de bevoorradingszekerheid van de EU gevaar loopt.
- (5) Tenslotte vormen natuurrampen en een niet-duurzame exploitatie van de natuurlijke rijkdommen, die een essentieel kapitaal vormen voor de regio, een bedreiging voor het voortbestaan van soorten en ecosystemen en voor de economische ontwikkeling zelf.

3.6. Uitdagingen op middellange termijn

Deze kunnen worden onderscheiden in politieke, economische en sociale uitdagingen en de zorg voor het milieu, en vragen om antwoorden op verschillende niveaus: nationaal, bilateraal en multilateraal.

1. Politieke uitdagingen, zowel intern als regionaal en internationaal

- De interne uitdaging omvat de bestendinging van de democratie en de rechtsstaat, een transparanter beheer van overheidszaken, de invoering van een efficiënt rechtstelsel, inspraak van de civiele samenleving en eerbiediging van de mensenrechten.
- De uitdaging op regionaal niveau betreft de bestendinging van de vredesprocessen, met name in Colombia, de strijd tegen drugs en illegale handel.
- De internationale uitdaging betreft de capaciteit van de landen in de regio om meer invloed uit te oefenen bij de grote internationale discussies door middel van een betere interne cohesie en door allianties met buitenlandse partners.

2. Economische en commerciële uitdagingen

Voor de landen in de regio gelden de volgende prioriteiten:

- meer verscheidenheid brengen in de productie en het exportaanbod, en het aandeel van producten met toegevoegde waarde in de export vergroten;
- de regionale integratie voortzetten, participeren in de internationale handel en instemmen met de regels van de WTO; het handelsverkeer met de andere delen van de wereld uitbreiden;
- de buitenlandse investeringen bevorderen door de invoering van een betrouwbaar, duurzaam en doorzichtig wettelijk kader voor ondernemingen; economische en strategische sectoren openstellen voor het buitenland;
- het onderzoek en de informatie- en communicatietechnologie toegankelijker maken om zo de 'technologische en digitale kloof' te slechten;
- de infrastructuur op het gebied van vervoer en communicatie ontwikkelen, met inbegrip van de intraregionale koppelnetten;
- een doeltreffender beleid inzake energiebeheer instellen, dat tot doel heeft de concurrentiekracht te vergroten, de energievoorziening te garanderen en het milieu te beschermen.

3. Sociale uitdagingen: bestrijding van de ongelijkheid

Vermindering van de ongelijkheid dient prioriteit te krijgen, dit houdt in:

- de strategieën voor armoedebestrijding ten uitvoer leggen;
- economische en sociale hervormingen tot stand brengen om de sociale kosten in de economie op te nemen door middel van een goed en adequaat belastingstelsel dat sociale actie mogelijk maakt;
- beleidsvormen voor sociale integratie bevorderen, waarbij prioritair aandacht moet worden geschonken aan kansloze bevolkingsgroepen en maatschappelijke lagen, inheemse en van oorsprong Afrikaanse bevolkingsgroepen, vrouwen en jongeren;
- investeringen in sociale voorzieningen stimuleren (onderwijs, gezondheid);
- stelsels voor sociale zekerheid invoeren, dan wel deze moderniseren of bestendigen.

4. Voorkomen van natuurrampen en zorg voor het milieu

De uitdagingen op dit gebied betreffen:

- verminderen van de kwetsbaarheid van de regio voor natuur- en milieurampen door een geïntegreerd beleid waarin rekening wordt gehouden met potentiële risico's: duurzaam

beheer van de natuurlijke hulpbronnen, vermindering van de eventuele gevolgen van natuurrampen, planning van de interventiemogelijkheden;

- een geïntegreerd beheer van het stadsmilieu waarin rekening wordt gehouden met alle aspecten van stadsontwikkeling (energie, vervoer, water- en afvalbeheer, maatregelen tegen natuurlijke risico's);
- behoud van de natuurlijke hulpbronnen, duurzaam beheer van de bossen en van de biologische diversiteit.

4. BALANS VAN DE REGIONALE BETREKKINGEN VAN LATIJS -AMERIKA MET DE EUROPESE UNIE

Sinds 1990 zijn de betrekkingen met de Europese Unie op regionaal, subregionaal en bilateraal niveau (Mercosur, Andesgemeenschap, groep van San-José, groep van Rio) uitgebreid als gevolg van een aantal positieve factoren:

- de voortschrijdende democratie in de regio, de verbeterde situatie op het gebied van mensenrechten, de vredesprocessen met betrekking tot de strijd tegen drugs;
- sterk overeenstemmende inzichten ten aanzien een hele reeks essentiële onderwerpen (culturele waarden, regionale integratie, veiligheid en defensie);
- de gemeenschappelijke wil het economische en commerciële verkeer te intensiveren en gebruik te maken van de kansen die de markt wederzijds biedt.

De uitbreiding van deze betrekkingen komt op drie manieren tot uiting: er is een permanente politieke dialoog ingesteld; er worden acties voor regionale samenwerking ontwikkeld; er zijn handelsbetrekkingen gerealiseerd die worden begeleid en verschillen vertonen al naargelang de subregio of het land en die passen in het voorbereidende kader van de onderhandelingsronde van de WTO waartoe in Doha is besloten. De regionale samenwerking is voornamelijk gebaseerd op horizontale programma's die voor initiatiefnemers in de twee regio's de mogelijkheid scheppen partnerschapsbetrekkingen aan te gaan.

De voornaamste thema's van de politieke dialoog op regionaal niveau zijn politieke stabiliteit, versterking van de rechtsstaat, eerbiediging van de mensenrechten, regionale integratie, drugsbestrijding en illegale handel. Deze dialoog vindt plaats tijdens de jaarlijkse bijeenkomsten van de ministers van buitenlandse zaken van beide regio's in het kader van de groep van Rio. De laatste bijeenkomst te Santiago in Chili van maart 2001 was voornamelijk gewijd aan de rol van de nieuwe economie en democratisch bestuur in relatie met de armoedevermindering.

Voor de drugsbestrijding bestaat een speciaal actieplan dat een dialoog op hoog niveau omvat waarvan de follow-up wordt gewaarborgd door een mechanisme voor coördinatie en samenwerking tussen de EU en Latijns-Amerika. De EU ondersteunt acties voor samenwerking met name met de Andeslanden (alternatieve ontwikkelingsprojecten en institutionele capaciteitsopbouw). De acties zijn opgenomen in de richtsnoeren van de Commissie voor Noord-Zuid samenwerking op het gebied van drugsbestrijding en maken deel uit van de algemene inspanningen van de Unie (strijd tegen de georganiseerde misdaad en het witwassen van geld). Voor Latijns-Amerika wordt prioriteit verleend aan de strijd tegen de handel in cocaïne.

Deze regeling wordt aangevuld door de aanmoedigingregeling 'drugs' in het kader van het algemeen preferentiestelsel.

De Top van RIO van juni 1999 heeft de samenwerking en de politieke dialoog tussen de twee regio's geïntensiveerd, en de onderlinge wil tot uiting gebracht om de economische en financiële betrekkingen op alle niveaus uit te breiden.

4.1. Balans van de activiteiten in het kader van regionale samenwerking

De regionale samenwerking met Latijns-Amerika en de netwerkvorming zijn de laatste jaren geïntensiveerd. Zij weerspiegelen de prioriteiten die de top van Rio heeft verbonden aan het bi-regionale partnerschap en die in Madrid in mei 2002 moeten worden bevestigd. De Europese Gemeenschap is de enige instelling die actie voor bi-regionale samenwerking voert en zich sterk maakt voor uitbreiding van het partnerschap tussen de netwerken van actoren in de twee regio's.

(1) Steun voor de civiele samenleving van beide regio's: netwerken van partners

De regionale samenwerking van de Gemeenschap concentreert zich op bepaalde thema's waar zij een reële toegevoegde waarde heeft en waar zij kans biedt op schaalvoordelen. Deze netwerken worden beschouwd als aanvulling op het interstatelijke partnerschap om de regionale integratie tussen beide regio's te bevorderen. Zij maken het mogelijk de betrekkingen tussen Europese en Latijns-Amerikaanse actoren (steden, ondernemingen, universiteiten) te ontwikkelen door middel van horizontale programma's van wederzijds belang die de hele regio beslaan en worden gefinancierd via de begrotingslijn voor economische samenwerking. De vorming van netwerken biedt de betrokken actoren van beide regio's de mogelijkheid economische en commerciële knowhow (normen en standaards) inzake stedelijke beleidsvormen, onderwijs en universitair onderzoek over te dragen. Deze netwerken bevorderen bij de Europese actoren de kennis over de Latijns-Amerikaanse partners en bieden de mogelijkheid een wisselwerking tot stand te brengen tussen maatregelen en deskundigheid van actoren in dezelfde sectoren op regionaal niveau. De netwerken zijn in de jaren negentig opgezet als proefprogramma's en vervolgens omgezet in meerjarenprogramma's.

ALFA (Amérique Latine Formation Académique) beoogt de vorming van netwerken tussen universiteiten (verordening 25/2/92). De uitvoering van dit programma is in 1994 gestart voor een periode van zes jaar. Sinds in 2001 de tweede fase is ingegaan en het programma is uitgebreid, bedragen de toegekende middelen 25 miljoen € (erkenning van diploma's, instelling van regionale diploma's, nieuwe informatietechnologieën enz.). Sinds de lancering van ALFA zijn er 846 universitaire netwerken gevormd. Het ALFA-programma zou moeten worden uitgebreid met aanvullende maatregelen om tussen de regio's een universitair en technologisch partnerschap van hoog niveau te ontwikkelen.

AL-INVEST. Dit programma, waaraan 42 miljoen € werd toegekend voor de periode 95-99, heeft tot doel de betrekkingen tussen de bedrijven in de twee regio's te bevorderen, met name in het MKB. Het werd in 1999 opgevolgd door AL-INVEST II (43 miljoen €); eind 2001 was vrijwel het gehele vastgestelde bedrag vastgelegd. Uit een evaluatie is gebleken dat het multiplicerende effect aanzienlijk was: iedere euro die werd besteed aan bijeenkomsten op MKB-niveau, genereerde 10 € aan economische activiteiten. Een netwerk van 350 initiatiefnemers uit de twee regio's geeft leiding aan het netwerk.

Aan **URB-AL** werd 14 miljoen € toegewezen voor de periode 95-2000. URBAL is een gedecentraliseerd samenwerkingsprogramma waaraan 1200 steden in de twee regio's deelnemen met als doel directe en bestendige banden te ontwikkelen tussen lagere overheden met het oog op de toepassing van betere werkwijzen op het gebied van stedelijke beleidsvormen. In de eerste fase zijn 8 thematische netwerken opgezet die prioriteiten en gemeenschappelijke projecten moesten vaststellen. Elke netwerk omvat 50 tot 150 steden in de twee regio's. In de nieuwe fase (2000-2005) werd aan URBAL 50 miljoen € toegewezen.

ATLAS is een project ter ondersteuning (2,4 miljoen € voor de periode 2002-2003), van de betrekkingen tussen de Kamers van Koophandel van de twee regio's, met als doel overdracht van knowhow tussen de Kamers van Koophandel en Industrie (200 Kamers van Koophandel zijn erbij betrokken).

@LIS, (Verbond voor de Informatiemaatschappij) is goedgekeurd in 2001 en gaat van start in 2002. Toewijzing: 63,5 miljoen € (2001-2005). Het heeft tot doel een partnerschap tot stand te brengen tussen de beide regio's, zowel op het vlak van regeringen en civiele samenleving als met betrekking tot aspecten van regelgeving en techniek (normen, koppeling van onderzoeksnetwerken) en het instellen van modelmaatregelen (20 proefprojecten op de prioritaire actiegebieden op het gebied van gezondheid, onderwijs, bestuur, steden enz.).

Ervaringen uit het verleden

De meeste van deze programma's zijn in 1999 herzien en in 2000/2001 geëvalueerd. De resultaten zijn over het geheel genomen bijzonder positief; de programma's hebben tussen de beide regio's economische, universitaire, culturele en technologische banden doen ontstaan; zij hebben bijgedragen tot een betere Europese aanwezigheid in de regio en duurzame betrekkingen op verschillende niveaus: tussen de regeringen, op het lokale vlak, in de particuliere sector en in de civiele samenleving. De deelname van de minst ontwikkelde landen, zoals Bolivia, aan programma's als AL-INVEST is echter beperkt en het is duidelijk dat dit soort programma's meer geschikt is voor landen als Brazilië, Argentinië en Chili.

Overigens moet het besef van wederzijds belang worden versterkt en dient de rol van de particuliere Europese actoren bij het ontwikkelingsproces van de Latijns-Amerikaanse landen te worden uitgebreid. De instelling van structuren die een duurzame vestiging van particuliere actoren in de regio vergemakkelijken vormt een goede basis om de bijstand in de toekomst uit te breiden.

Gezien de positieve ervaring met name met betrekking tot de deelneming van de actoren wordt voorgesteld deze programma's gedurende de programmeringsperiode 2002-2006 voort te zetten.

(2) Andere communautaire regionale financieringen (specifieke begrotingslijnen)

Voor de integratie van het genderspect in de ontwikkelingssamenwerking bestaat een klein, specifiek programma. In 2000 is een project van één miljoen € toegekend aan een groep Latijns-Amerikaanse landen om de mogelijkheden voor de ontwikkeling van gekwalificeerd arbeidspotentieel te vergroten.

Democratie en mensenrechten. Twee recente regionale projecten op dit gebied verdienen vermelding:

- het regionale steunprogramma voor ombudsmannen in Latijns-Amerika (via de regionale federatie, de FIO), dat bestemd is om hun institutionele prestaties te verbeteren en hun imago en morele gezag te versterken. Dit programma is gebaseerd op de informatie- en communicatietechnologie en moet helpen moderne systemen voor het beheer van klachten en netwerken voor de coördinatie tussen ombudsmannen te ontwikkelen met toegang via internet;
- een project dat betrekking heeft op de hervorming van de strafstelsels in Latijns-Amerika (waarbij NGO's, regeringen en penitentiair personeel zijn betrokken).

Drugsbestrijding. De financiering van de regionale maatregelen op dit gebied zijn gefinancierd via de speciale begrotingslijn: in 1997, 200.000 € ter ondersteuning van de IDAC (Organisatie van Amerikaanse Staten) en in 1998 de organisatie van een seminar over regionale samenwerking.

Milieu en bossen. In de afgelopen jaren zijn er weinig projecten geweest met een regionale dimensie. In 2000 is steun verleend voor twee projecten op het gebied van armoede en milieu van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties (UNDP) en van de internationale NGO's. Bovendien is er een programma van het DG Milieuzaken en het Gemeenschappelijk Onderzoekcentrum voor controle en toezicht op het tropische woud, inclusief de Latijns-Amerikaanse bossen, via remote sensing.

Onderwijs en cultuur. Het programma YOUTH heeft tot doel het wederzijds begrip tussen jongeren van verschillende culturen te bevorderen, de democratisering van de maatschappij te stimuleren en waarden als solidariteit, respect en tolerantie te beschermen. Activiteiten in het kader van dit programma zijn de uitwisseling van jongeren en stages voor vrijwilligerswerk. Latijns-Amerika is één van de prioritaire gebieden (500.000 € in 2001, begrotingslijn B3-1010).

Consumentenbescherming. De met consumentenbescherming verband houdende kwesties worden steeds belangrijker geacht in de twee regio's. De samenwerking tussen consumentenverenigingen in Europa en in Latijns-Amerika ging in 2001 van start met de oprichting van de "Europees-Latijns-Amerikaanse consumentendialoog". Dit project, dat door Consumers International wordt uitgevoerd, ontvangt financiële steun ten belope van 600.000 euro over drie jaar.

Energie. De Commissie heeft op regionaal niveau enerzijds bijstand verleend via het programma ALURE (1995-2000), dat tot doel heeft in het kader van de thans voltooide privatisering contacten tussen de grote economische marktdeelnemers van de sector tot stand te brengen en via het programma Synergie (TREN) en anderzijds via de Latijns-Amerikaanse economische samenwerking.

Het ging hierbij om projecten voor een bedrag van minder dan één miljoen €, maar de resultaten en de zichtbaarheid van deze projecten waren opvallend. De laatste vijf jaar bedroeg de communautaire bijdrage iets meer dan één miljoen € per jaar (met inbegrip van Synergie). Deze projecten hebben geleid tot de invoering van een stelsel voor energiestatistieken dat alle Latijns-Amerikaanse landen omvat en tot een informatiesysteem dat inmiddels via internet toegankelijk is. Bovendien vormde de ontwikkeling van het 'demand-side management' (beheer van de vraag naar energie) een prioritair zwaartepunt, evenals het bevorderen van het gebruik van gas. Door het **Programma voor onderzoek en ontwikkeling** ontstond sinds de jaren tachtig een wetenschappelijke en technische samenwerking met Latijns-Amerika, die enerzijds past in het kader van de met sommige landen gesloten bilaterale akkoorden (Brazilië, Mexico, Argentinië, Chili, Colombia, Venezuela) en anderzijds aansluit op het deelinitiatief 'Onderzoek voor ontwikkeling' van het Programma voor internationaal onderzoek. In het kader van dit laatste programma boden het vierde (1994-1998) en het vijfde kaderprogramma (1998-2002) de mogelijkheid 150 tot 200 gezamenlijke onderzoeksprojecten met Latijns-Amerikaanse partners te steunen. De bijdrage van de Commissie hiervoor bedroeg meer dan 100 miljoen €.

De vier thematische programma's van het vijfde kaderprogramma staan ook open voor de Latijns-Amerikaanse landen. Hun aandeel zal nog worden versterkt in het kader van bilaterale akkoorden op het gebied van wetenschap en techniek waarover met name met Chili en Brazilië nog besprekingen gaande zijn, terwijl met Argentinië al een eerst akkoord gesloten is. Voorts is in het kader van de Top van Rio een diepgaande dialoog gevoerd tussen beide regio's over de wetenschappelijke prioriteiten die moeten worden gesteld en die zijn uitgewerkt in een actieplan dat vóór de Top van Madrid door de ministers van Wetenschap moet worden goedgekeurd. Deze nog verder uit te werken wetenschappelijke prioriteiten omvatten: verbetering van de volksgezondheid en het leefklimaat van de bevolking, groei van het concurrentievermogen op wereldniveau, de landbouwindustrie, duurzame ontwikkeling en verstedelijking, het culturele erfgoed, de informatiemaatschappij, en voorts algemene thema's als ethiek, intellectuele eigendom en innovatie.

4.2. Complementariteit van de Gemeenschapshulp met die van de voornaamste donoren

De officiële ontwikkelingshulp (ODA) voor geheel Latijns-Amerika komt neer op 10,5% van de mondiale officiële ontwikkelingshulp (gegevens 1999 van de Commissie voor Ontwikkelingsbijstand – DAC - van de OESO).

De Europese Unie en haar lidstaten vormen de eerste bron van ontwikkelingshulp in Latijns-Amerika (zie bijlage). De steun in de vorm van giften van de Europese Unie vertegenwoordigt 47% van de giften van de geldgevers.

Bruto ODA (miljoen USD) Latijns-Amerika (zonder ACS-landen) met inbegrip van giften

	1995	Giften	1999	Giften
Totaal Latijns-Amerika	6091	4262	6421	4510
Bilaterale donoren DAC	4600	3521	4560	3751
Lidstaten EU en EG	2443+ 395	1975+387	1908+415	1596+395
Totale multilaterale steun	1491	741	1853	758

De Gemeenschap is op het gebied van regionale samenwerking de voornaamste en bovendien één van de weinige internationale bronnen. Daarnaast is zij de enige instelling die zich inzet voor bilaterale samenwerking.

De andere financiële bilaterale en multilaterale instellingen verlenen weinig hulp op regionaal niveau en concentreren hun maatregelen op nationaal vlak op de volgende gebieden:

- structurele leningen en maatregelen ter verlichting van de schuldenlast (IMF);
- steun aan NGO's, steun voor lokale projecten;
- ontwikkelingsprojecten (gezondheidszorg, onderwijs, plattelandsontwikkeling);
- drugsbestrijding, bestrijding van de criminaliteit;
- steun voor de democratie en de rechtsstaat (verkiezingsprocedures);
- steun voor regionale integratie (handel, administratief en bestuurlijk vermogen).

Voor uitsplitsing van de steun per sector, zie bijlage.

1. De multilaterale financiële instellingen

De Europese Investeringsbank is sinds 1993 aanwezig in Latijns-Amerika. Zij treedt op als complementaire partner van de Commissie bij investeringen op het gebied van industrie, telecommunicatie, energie (40% van de leningen in 2000), watervoorziening en -zuivering en transport. De EIB heeft dus een complementaire functie.

De leningen van de EIB voor de periode 2000-2006 belopen 2,5 miljard € voor leningen op middellange en lange termijn. Van deze leningen is 90% afkomstig van Europese particuliere investeringen, waar de vraag van de marktdeelnemers groot is (de vraag is vier maal zo hoog als de beschikbare bedragen). Sinds 1993 betreffen de leningen vooral Brazilië (570 miljoen dollar), Argentinië (380 miljoen dollar) en Mexico (127 miljoen € plus 200 miljoen € in 2001). Aan Midden-Amerika zijn leningen verstrekt ter waarde van 44 miljoen € (elektriciteit) en voor de wederopbouw na de orkaan Mitch.

De Commissie en de EIB onderzoeken de mogelijkheid hun samenwerking op drie gebieden uit te breiden: steun ten behoeve van 'joint ventures', financiering van MKB-bedrijven en uitbreiding van gegarandeerde leningen (risico's in verband met de veiligheid van de regio).

Er zijn financieringslijnen in de orde van grootte van 35 miljoen € elk aangebracht bij de CAF (Midden-Amerikaanse Federatie), de BCIE (Midden-Amerikaanse Bank voor Economische

Integratie) en Brazilië (via twee intermediaire Europese banken) om de oprichting van bedrijven in de Andesgemeenschap, Midden-Amerika en Brazilië te bevorderen.

De Inter-Amerikaanse Bank voor Ontwikkeling (I(A)OB) is voor deze regio de voornaamste instelling voor het verstrekken van leningen en technische bijstand in de vorm van giften.

Tot de mogelijkheden tot samenwerking tussen de IOB en de donoren behoren de trustfondsen (er bestaan er thans ongeveer 30 die door de IOB worden beheerd voor rekening van de Verenigde Staten, Japan, Zweden, Spanje enz.). Deze zijn bestemd zijn voor medefinanciering van de technische bijstand en van projecten op met name sociaal gebied (armoede, vrouwen, gezondheidszorg, onderwijs, milieu). De IOB financiert regionale en subregionale projecten (waarbij verschillende landen betrokken zijn) op het gebied van vervoer, energie, telecommunicatie, netwerken van onderzoekcentra, ondersteuning van institutioneel vermogen, beroepsopleiding in verschillende sectoren (gezondheidszorg, sociale zaken), steun voor het MKB, ondersteuning van de NGO's, inspraak van vrouwen en milieu.

De bijdrage van de lidstaten komt neer op 10%. De twee instellingen werken samen op gemeenschappelijke interventiegebieden en hebben adviesgroepen ingesteld om projecten van algemeen belang te selecteren waarvan sommige worden gecoördineerd door de IOB. Dit is met name het geval bij het Programma voor de wederopbouw van Midden-Amerika ten bedrage van 9 miljard dollar, waaraan de EG 250 miljoen € bijdraagt.

De portefeuille van gemeenschappelijke projecten op het gebied van kleine en zeer kleine ondernemingen, onderwijs en sociaal beleid, en maatregelen voor de wederopbouw van Midden-Amerika belooft 20,6 miljoen €.

Met het oog op uitbreiding van hun betrekkingen hebben de twee instellingen een 'Memorandum of Understanding' opgesteld dat de mogelijkheid biedt tot meer intensieve samenwerking op prioritaire gebieden die verband houden met de follow-up van het actieplan van Rio.

De Wereldbank

De Commissie participeert in het programma 'partnerschappen voor ontwikkeling' dat door de Wereldbank is opgezet om de samenwerking tussen de ontvangende staten en de donoren precies vast te stellen op grond van gemeenschappelijke doelstellingen. De coördinatie van de maatregelen van de EG en de Bank concentreert zich op de grote programma's, zoals het project tot behoud van het Amazonewoud en de wederopbouw van Midden-Amerika, die tot uiting komt in programma's in de sociale sector en op het gebied van milieu (532 miljard dollar aan leningen).

In het kader van haar beleid inzake armoedebestrijding heeft de Bank een programma opgezet voor arme landen met een zware schuldenlast (HIPC) om deze te verminderen (begunstigde landen in 2000: Bolivia, Honduras, Nicaragua). De Gemeenschap heeft in het HIPC-trustfonds deelgenomen voor een bedrag van 45 miljoen €.

Het Internationale Monetaire Fonds

Dit verleent in Latijns-Amerika steun in de vorm van leningen voor de financiering van de tekorten op de betalingsbalans. Vermelding verdient onder andere de steun voor urgente bijstand bij natuurrampen en de Faciliteit voor armoedebestrijding en groei (PRGF) die voorziet in de tegenwaarde van de kredieten van de Bank in het kader van strategieën inzake armoedevermindering. Deze faciliteit biedt de arme landen lange-termijnsteun in het kader van nationale strategieën voor armoedevermindering waarbij de civiele samenleving wordt betrokken (in uitvoering in Bolivia, Guyana, Honduras, Nicaragua).

2. De Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS)

Deze verleent steun voor regionale projecten, op het moment vooral op het gebied van onderwijs en opleiding en op milieugebied (beheer van stroomgebieden). De Europese Unie neemt hieraan deel als waarnemer. De betrekkingen behelzen regelmatig overleg, coördinatie met betrekking tot bepaalde onderwerpen (verkiezingsprocedures) en samenwerking binnen de Inter-Amerikaanse Commissie voor controle op misbruik van verdovende middelen van de OAS.

3. De organisaties van de Verenigde Naties

De Economische Commissie voor Latijns-Amerika (ECLA) ontwikkelt maatregelen voor regionale samenwerking op economisch en sociaal gebied en op het gebied van milieu. Ook andere organen van de Verenigde Naties zijn om verschillende redenen aanwezig in de regio (UNDP, UNFPA, UNHCR, WFP, UNTA, FAO, UNICEF, UNIFEM, UNESCO, HABITAT, UNEP).

5. HET REGIONALE SAMENWERKINGSBELEID VAN DE GEMEENSCHAP

Dit beleid past in het overleg- en samenwerkingskader van de Europese Unie en Latijns-Amerika en in het kader van de follow-up van het actieplan van de Top van Rio en dat van de Top van Madrid in mei 2002, waar gemeenschappelijke richtsnoeren voor de toekomst zullen worden vastgesteld, zowel op politiek niveau als in termen van samenwerkingsacties.

Deze follow-up kan maatregelen inhouden ter ondersteuning van multilaterale activiteiten om te zorgen dat de landen van Latijns-Amerika kunnen deelnemen aan internationale besprekingen van prioritair belang, zoals de besprekingen in het kader van de WTO (agenda van Doha) en over klimaatbescherming (protocol van Kyoto), en om te zorgen dat zij de verplichtingen die zij zijn aangegaan daadwerkelijk nakomen. In het kader van de tenuitvoerlegging van het actieplan van Panama zal ook de drugs- en criminaliteitsbestrijding nauwlettend worden gezien.

Het actieplan dat in maart 2002 door de ministers van (Onderwijs en) Wetenschap kan worden aangenomen, moet het mogelijk maken een aanzet te geven tot participatie van de lidstaten via hun instrumenten voor bilaterale samenwerking, in de geest van de Europese Onderzoekruimte, en een optimaal gebruik te maken van het zesde kaderprogramma voor onderzoek en de overige communautaire fondsen.

Het partnerschap moet tot uiting komen op drie niveaus: regionaal, subregionaal en bilateraal.

Het regionale niveau moet vergezeld gaan van activiteiten voor samenwerking in de centrale sectoren die op de Top van Tuusula (zie bijlage) zijn vastgesteld en die zijn overgenomen in de bilaterale en subregionale programma's en in de maatregelen die door de andere communautaire fondsen worden gefinancierd.

Het is van groot belang de coördinatie tussen de communautaire regionale samenwerking en de instrumenten voor communautaire bilaterale samenwerking en die van de lidstaten te versterken.

5.1 Algemene doelstelling van de regionale samenwerking

De regionale prioriteiten moeten een ondersteunende factor zijn voor het nieuwe strategische partnerschap tussen beide regio's en inspelen op de regionale problemen van Latijns-Amerika op economisch en sociaal niveau en met betrekking tot het milieu.

De maatregelen moeten regionaal relevant zijn en de volgende gemeenschappelijke punten hebben:

- een verbintenis die door de partners in de twee regio's is aangegaan;
- de maatregelen moeten gericht zijn op prioritaire thema's van regionaal strategisch belang of inspelen op gemeenschappelijke problemen;

- er wordt een netwerk van deskundigen op regionaal en interregionaal niveau gevormd (overheidspartners en partners in de particuliere sector) en er worden samenwerkingsverbanden in het leven geroepen;
- de maatregelen leiden tot schaalvergroting en een meerwaarde voor de regio;
- er bestaat een adequaat orgaan dat het beheer, de coördinatie en de begeleiding waarborgt.

Bovendien moeten in verband met de geringe zichtbaarheid van de rol van de Europese en communautaire hulp in Latijns-Amerika bijzondere inspanningen worden geleverd om publiciteit aan de activiteiten te geven en te zorgen voor verbreiding ervan.

Gestreefd moet worden naar een betere zichtbaarheid en synergie van de bilaterale en regionale maatregelen door een aantal nationale projecten met hetzelfde doel soepel te coördineren en deze te vergezellen van maatregelen om de ervaring op regionaal niveau te laten doorwerken.

5.2 Prioriteiten van de regionale samenwerking

De 345 miljoen € op de begroting 2002 in aanmerking genomen, zullen de financiële middelen voor hoofdstuk B7-310 voor de periode 2002-2006 naar verwachting 1.725 miljoen € bedragen.

De financiële middelen voor het indicatieve regionale budget 2002-2006 bedragen naar verwachting 280 miljoen €. Behalve voor financiële steun ten behoeve van de adviesgroep voor internationaal landbouwonderzoek (CGIAR) is dit bedrag bestemd voor maatregelen op vier prioritaire gebieden:

- (1) ondersteuning van de betrekkingen tussen de twee regio's door versterking van het partnerschap tussen verschillende netwerken van de civiele samenleving: nieuwe activiteiten in het kader van AL-INVEST en ALFA en de lancering van een nieuw programma voor het verstrekken van beurzen voor onderzoek op hoog niveau;
- (2) maatschappelijk initiatief: een bijdrage leveren aan het verminderen van de maatschappelijke ongelijkheid via maatregelen die zijn speciaal zijn gericht op de kansarme bevolkingsgroepen: het aspect van de achterstandsgroepen opnemen in het beleid en de maatregelen;
- (3) voorbereiding op en voorkomen van natuurrampen, en wederopbouw;
- (4) een flankerende maatregel ter ondersteuning van het strategisch partnerschap: oprichting van een waarnemingscentrum voor de betrekkingen tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika.

Aanvullende actie van regionale betekenis: duurzaam beheer van energie

Duurzaam beheer van energie is één van de kernpunten van de economische en sociale ontwikkeling en dient het milieuaspect in aanmerking te nemen (klimaatverandering, tenuitvoerlegging van het protocol van Kyoto).

In verband met de geringe prestaties van de Latijns-Amerikaanse energiestelsels (de vraag overtreft de groei van het BBP, geringe verscheidenheid in energiebronnen, één derde van de bevolking is niet aangesloten op een elektriciteitsnet), moeten de verantwoordelijke bestuurslichamen de beschikking krijgen over deskundigheid in de vorm van hulp bij het opzetten van een netwerk op het gebied van de beschikbare kennis en ervaring.

Mogelijke begrotingslijnen: B7-310, B7-311 en B7.6200, Milieu in de ontwikkelingslanden.

5.3 De samenhang met de communautaire beleidslijnen (*zie bijlage VIII*)

De hierboven ontwikkelde strategie vertoont samenhang met de andere communautaire beleidslijnen en met de niveaus waarop de communautaire bijstandsverlening in Latijns-Amerika plaatsvindt. De politieke prioriteiten op een aantal gebieden worden behandeld op bilateraal of

subregionaal niveau (met name steun voor commerciële onderhandelingen en de uitvoering van akkoorden, steun voor visserij-akkoorden, drugsbestrijding, milieu, veiligheid in de lucht enz.), of op regionaal niveau, via thematische begrotingslijnen die vallen onder het beheer van het DG Relex (milieu, bossen, mensenrechten, gendersaspect, NGO's, drugs, AIDS).

Met betrekking tot het communautaire onderzoek wordt op basis van het vijfde kaderprogramma en de daarbij behorende specifieke instrumenten een regionaal beleid gevoerd dat het partnerschap van de Europese Unie met Latijns-Amerika bevordert. De Gemeenschap heeft tevens haar prioriteiten op het gebied van de informatiemaatschappij in de regionale Latijns-Amerikaanse programma's opgenomen, met name via het programma @lis dat eind 2001 is goedgekeurd.

Deze nieuwe strategie sluit aan bij het internationale beleid van de Europese Unie.

Zij weerspiegelt meer in het bijzonder de prioriteiten die in de mededelingen van de Commissie van 1995, 1999 en 2000 over het strategisch partnerschap met Latijns-Amerika zijn vastgesteld, alsmede de doelstellingen die in specifieke beleidlijnen zijn omschreven en in recente mededelingen zijn herhaald.

Met name is rekening gehouden met de prioriteiten van de Europese Unie op het gebied van duurzame ontwikkeling, handelsbeleid (met name adhesie aan de regels van de WTO), bestrijding van armoede en sociale uitsluiting en het voorkomen van conflicten. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan de volgende punten:

- bevordering van een goed democratisch bestuur, eerbiediging van de mensenrechten, bestrijding van discriminatie en erkenning van sociale rechten;
- armoedevermindering, bestrijding van sociale ongelijkheid en uitsluiting;
- samenwerking op het gebied van hoger onderwijs;
- richtsnoeren inzake noodhulp en herstel bij rampen waarin wordt aanbevolen deze beter in het ontwikkelingsbeleid te integreren en tevoren actie te ondernemen om voorbereid te zijn op rampen en deze te voorkomen, zodat ECHO zich kan concentreren op de noodhulp;
- energiebeleid en de tenuitvoerlegging van het protocol van Kyoto.

5.4 Wisselwerking met de andere donoren en zichtbaarheid van de regionale samenwerking

De Europese Unie en de multilaterale financiële instellingen hebben een aantal prioriteiten gemeen, met name op het gebied van armoedebestrijding, versterking van de democratie en de rechtsstaat, regionale integratie, bestrijding van natuurrampen. Zij hebben voorts als gemeenschappelijk aandachtspunt de ondersteuning van projecten en investeringen op het gebied van milieubescherming en duurzame ontwikkeling. De Commissie beijvert zich om de samenwerking tussen deze multilaterale instellingen te versterken, met name in het kader van de voorbereiding en follow-up van de Top Europese Unie/Latijns-Amerika:

- door een instrument voor uitwisseling van informatie en informeel overleg over de samenwerking van Latijns-Amerika en de financiële instellingen in het leven te roepen;
- door de tenuitvoerlegging van het 'Memorandum of Understanding' met de IOB, waardoor nauwere samenwerking op de volgende essentiële gebieden mogelijk wordt:
 - consolidering van de democratie en de mensenrechten (modernisering van het overheidsapparaat; civiele samenleving en doorzichtigheid van de instellingen);
 - sociale rechtvaardigheid en armoedevermindering (fiscaal beleid, sociale dialoog, gezondheidszorg en sociale zekerheid, onderwijs, MKB);
 - regionale integratie (rol van de civiele samenleving, regionale instellingen);
 - ontwikkeling van informatietechnologie en uitwisseling van kennis.
- door samen met de Wereldbank en het Internationaal Monetair Fonds de participatie in landen met een hoge schuldenlast (HIPC) voort te zetten;

- door samen met de Europese Commissie voor Latijns-Amerika de coördinatie en studies met betrekking tot het economisch, financieel en monetair beleid te ondersteunen;
- door overleg te voeren met de bilaterale en multilaterale donoren met het oog op coördinatie en complementariteit van de maatregelen in het kader van de follow-up van de Top van Madrid.

6. INDICATIEF REGIONAAL PROGRAMMA 2002-2006

Prioriteit 1 Uitbreiding van netwerken van partners in de civiele samenleving

Achtergrond

De tenuitvoeringlegging van de programma's AL-INVEST, URBAL en ALFA was in verschillende opzichten een succes: de investeringen en de handel tussen de regio's zijn gegroeid, tussen ondernemers en de universitaire wereld is knowhow overgedragen, er zijn duurzame betrekkingen aangegaan; dit alles heeft aan beide zijden een gunstige invloed gehad, en dit zal naar verwachting ook het geval zijn voor @lis. Bovendien hebben de actoren van de programma's gezorgd dat de bevolking ten nauwste bij het beheer van de programma's betrokken was (ownership) en zijn er netwerken in het leven geroepen die een gedecentraliseerd beheer van de programma's mogelijk maken. Deze factoren beantwoorden aan de prioriteiten inzake samenwerking en aan de principes van het communautaire beleid op het gebied van participatie en bestuur. Het is dus zaak op deze weg voort te gaan en meer gewicht aan de programma's te geven door een grotere inbreng van de doelgroepen en de partners van beide regio's.

Doelstelling

Het programma heeft tot doel de partners in de civiele samenleving van alle Latijns-Amerikaanse landen, met name de bedrijven en kringen op het gebied van onderwijs en scholing, te helpen bij het opbouwen van de capaciteit die nodig is voor een grotere onderlinge uitwisseling.

Specifieke doelstellingen

Het programma heeft tot doel te voorzien in instrumenten voor economische groei, sociale integratie en uitbreiding van culturele betrekkingen. Het moet de uitbreiding van de betrekkingen tussen de twee regio's mogelijk maken en zorgen voor capaciteitsopbouw bij de Latijns-Amerikaanse partners en de financiële instellingen met het oog op het invoeren van maatregelen die de economische en sociale ontwikkeling tot doel hebben. Het programma is gebaseerd op de organisaties en de ervaring van de Europese Unie op deze gebieden.

Activiteiten:

- bijeenkomsten organiseren van actoren van verschillende economische sectoren met het accent op sectoren met toegevoegde waarde;
- organisationele capaciteit opbouwen, knowhow overdragen en zorgen voor toegang tot de technologie met het oog op een grotere deelname aan de uitwisseling van informatie en ervaring tussen de twee regio's;
- capaciteit opbouwen op het gebied van onderwijs en kennis van de Europese werkwijzen en knowhow, en een grotere inbreng van alle potentiële actoren van beide regio's mogelijk maken;
- beurzen instellen om de mobiliteit van onderzoekers op hoog niveau te bevorderen;
- thematische netwerken voor scholing op cultureel gebied ontwikkelen, alsmede regionaal geïntegreerde postuniversitaire studies;
- seminars organiseren om de resultaten samen te delen en te bespreken;
- acties opzetten voor het doorgeven van resultaten aan regeringen en organisaties die representatief zijn voor de particuliere sector en het onderwijs.

Vermoedelijke resultaten

- (1) De uitwisseling tussen de regio's op de actiegebieden neemt toe.
- (2) De omvang van de financiële en commerciële stromen neemt toe.
- (3) Er wordt een nuttig gebruik gemaakt van de Europese ervaring op het gebied van onderwijs.

Voorwaarden

Inschakeling van de betrokken partners en instituten in de landen van beide regio's.

Aanwezigheid van de noodzakelijke voorwaarden voor economische groei.

De bereidheid van de Europese organisaties om te mee te werken aan het beheer van de programma's.

Prestatie-indicatoren

- (1) Investerings en handelsverkeer (statistische gegevens, gegevensbanken).
- (2) Mobilisering van de particuliere sector en de betrokken instellingen in de twee regio's.
- (3) De impact van de activiteiten op het nationale beleid en op de maatregelen van de geldgevers.

Financiering: 60-70% van de indicatieve financiële bijdrage.

Prioriteit 2 Vermindering van sociale ongelijkheid: maatregelen vaststellen die gericht zijn op kansarme groepen

Achtergrond

Gezien de zeer matige prestaties van de Latijns-Amerikaanse landen op het gebied van bestrijding van de armoede en de daarmee samenhangende sociale ongelijkheid en de geringe hoeveelheid beschikbare informatie over de bevolkingsgroepen die hierdoor het sterkst worden getroffen, geven de twee regio's de aanzet voor een sociaal initiatief om het probleem aan te pakken, waarbij zij zich allereerst richten op de meest kansarme bevolkingsgroepen.

Om het hoofd te bieden aan de steeds sterker opgelopen achterstand van meeste Latijns-Amerikaanse landen bij het integreren van bepaalde bevolkingscategorieën in de samenleving (toegang tot onderwijs, gezondheidszorg, werkgelegenheid, cultuur enz.), moet een nieuwe gemeenschappelijke aanpak worden ontwikkeld waarmee alle betrokken actoren (regeringen, civiele samenleving, geldgevers) instemmen en die functioneert als wegwijzer voor hun toekomstige acties.

De ervaring die is opgedaan in de bestuursmodellen van de landen in beide regio's kan onderling worden uitgewisseld met wederzijdse profijt als doel.

Doelstelling

Het sociaal initiatief heeft tot doel bij de officiële autoriteiten van de Latijns-Amerikaanse landen capaciteiten op te bouwen die nodig zijn om een samenhangend beleid op te stellen voor de bestrijding van de sociale ongelijkheid en de bevolkingsgroepen te identificeren die hierdoor het meest worden getroffen. Het partnerschap met de Europese Unie is een essentieel aspect van het programma.

Specifieke doelstellingen

Het programma heeft tot doel te voorzien in instrumenten voor het verkrijgen van kennis en het ontwikkelen van methodes met betrekking tot de problematiek van sociale ongelijkheid die samenhangt met de etnische en raciale discriminatie. Het moet de Latijns-Amerikaanse bestuurslichamen en de financiële instellingen in staat stellen de capaciteiten op te bouwen die nodig zijn om acties op te zetten die gericht zijn op het verminderen van de ongelijkheid. Het programma steunt op de ervaring van de Europese Unie op deze gebieden.

Activiteiten:

- door middel van volkstellingen en enquêtes in de gezinnen een gegevensbank opzetten met informatie over kansarme bevolkingsgroepen waarmee een sociaal-economisch profiel kan worden opgesteld;
- in één of meer geselecteerde landen bij wijze van proef een methodiek voor het beheer van de overheidsuitgaven ontwikkelen, die eventueel door de andere landen in de regio kan worden overgenomen;
- beleidslijnen vaststellen die de arme bevolkingsgroepen tot doel hebben;
- seminars organiseren om de resultaten samen te delen en te bespreken, met medewerking van de gouvernementele instellingen, de NGO's en de geldgevers;
- acties opzetten om de resultaten onder de regeringen in de regio te verspreiden;
- scholingsacties organiseren voor bestuurslichamen en NGO's.

Vermoedelijke resultaten

- (1) Het opzetten van een gegevensbank met informatie over de bevolkingsgroepen die het sterkst worden getroffen door armoede en sociale uitsluiting, en het ontwikkelen van gemeenschappelijke methodes voor het opstellen van een specifiek beleid op dit punt.
- (2) Bewustmaking en deskundigheidsbevordering van de bestuurslichamen.
- (3) Een nuttig gebruik van de Europese ervaring op het gebied van bestrijding van sociale uitsluiting (statistieken, beleidsmix).

Procedures/partners

Een coördinerend orgaan zal worden belast met de organisatie en coördinatie van de activiteiten en de verbreiding van de resultaten. Speciale aandacht verdient de inschakeling van Europese instellingen en lidstaten die op dit gebied deskundigheid in huis hebben (statistieken, bestrijding van sociale uitsluiting) zodat een nuttig gebruik kan worden gemaakt van de Europese kennis en ervaring. Op de volgende top zal een verslag worden ingediend waarin tevens aanbevelingen worden gedaan.

Het programma wordt gecoördineerd met de maatregelen van de andere geldgevers, met name de Inter-Amerikaanse Bank voor Ontwikkeling.

Mogelijk optie

Het programma kan worden uitgebreid door er instanties bij te betrekken die representatief zijn voor de civiele samenleving van de twee regio's, met name door een netwerk op te zetten en forums te organiseren waar informatie en ervaring kan worden uitgewisseld.

Voorwaarden

De landen die deelnemen aan de Top van Madrid moeten politiek geëngageerd zijn bij het principe en de doelstellingen van het programma.

De bestuurslichamen en betrokken instituten in de landen van beide regio's moeten bij het programma worden betrokken.

Er moet een coördinerend orgaan aanwezig zijn.

Prestatie-indicatoren

- (1) De geboekte resultaten (statistische gegevens, gegevensbanken).
- (2) De betrokkenheid van de regeringen en desbetreffende instellingen, en van de civiele maatschappij.
- (3) Het effect van de activiteiten op de nationale politiek en op de acties van de geldgevers.
- (4) De presentatie van aanbevelingen op de volgende top (na Madrid).

Financiering: 15-20% van de indicatieve financiële bijdrage.

Prioriteit 3 Meer aandacht besteden aan het voorkomen van en de voorbereiding op natuurrampen, en een snelle uitvoering van de maatregelen voor herstel en wederopbouw waarborgen

Achtergrond

De verschillende natuurlijke risico's in combinatie met het uiterst kwetsbare sociaal-economische klimaat van de regio vormen een steeds wisselende achtergrond vol gevaren, waar voortdurend rampen dreigen. Naast rampen van grote omvang, zoals de orkaan Mitch, worden sommige delen van de regio overspoeld door een reeks minder grote en kleine rampen die samen meer schade en ontregeling veroorzaken dan de grote rampen. De impact van deze schade en ontregeling op economisch en sociaal gebied en op het milieu is aanzienlijk en heeft een nadelige invloed op het ontwikkelingspotentieel van de landen in de betrokken gebieden. Deze situatie maakt duidelijk dat samenwerking op het gebied van het voorkomen van en de voorbereiding op rampen, evenals de wederopbouw naderhand, voor Latijns-Amerika in het algemeen een prioritair punt is. Deze prioriteit is als zodanig erkend door de staatshoofden en regeringsleiders van Europa, Latijns-Amerika en het Caraïbisch gebied, die in 1999 bijeen waren in Rio ter gelegenheid van het eerste topperleg tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika - Caraïbisch gebied (prioriteit nr. 17).

Bestudering van de problemen die verband houden met natuurrampen laat zien dat de negatieve gevolgen van natuurrampen heel vaak worden versterkt door de kwetsbaarheid van de bevolking en door het ontbreken van coördinatie tussen de eenheden die belast zijn met het voorkomen van en de voorbereiding op de rampen. Bovendien is uit vroegere ervaringen duidelijk gebleken dat het voor de Europese Commissie moeilijk is haar bijdrage aan de maatregelen voor wederopbouw en herstel snel ter beschikking te stellen aan de landen die door een natuurramp zijn getroffen.

Algemene doelstellingen

In eerste instantie gaat het erom een doeltreffende bijdrage te leveren aan maatregelen met betrekking tot herstel en wederopbouw ten behoeve van de Latijns-Amerikaanse landen waar natuurrampen ernstige verwoestingen hebben aangericht. Daarnaast is het nodig een bijdrage te leveren aan het verminderen van de kwetsbaarheid van de bevolkingsgroepen die het meest te lijden hebben van natuurrampen, met name de armste lagen van de bevolking.

Specifieke doelstellingen

De specifieke doelstellingen van het programma houden in dat ervoor moet worden gezorgd dat de communautaire fondsen voor herstel en wederopbouw in Latijns-Amerikaanse landen die zijn getroffen door natuurrampen, sneller ter beschikking komen.

Daarnaast gaat het erom de plaatselijke overheden te wijzen op de mogelijkheden met betrekking tot het voorkomen van en de voorbereiding op natuurrampen, en de coördinatie en uitwisseling van informatie tussen de nationale en regionale eenheden die zich op dit gebied inspannen te intensiveren en daarbij met name de Europese knowhow en ervaring te benutten.

De ontwikkelde activiteiten dienen ter aanvulling en ondersteuning van het programma DIPECHO voor het voorkomen van natuurrampen, dat in 1998 door het humanitaire bureau van de Commissie is ontwikkeld.

Vermoedelijke resultaten

- Snelle en relevante medewerking van de Europese Commissie aan maatregelen op het gebied van wederopbouw en herstel die bestemd zijn om de elementaire dienstverlening (gezondheidszorg en onderwijs) te herstellen in Latijns-Amerikaanse landen die door een natuurramp zijn getroffen.
- Verbreiding en toepassing van de beste werkwijzen voor het voorkomen van en de voorbereiding op natuurrampen, met name op plaatselijk niveau.
- Verbetering van de coördinatie en uitwisseling van informatie tussen de nationale en regionale eenheden die zijn belast met de voorbereiding op natuurrampen.

Uit te voeren activiteiten

- Regelingen invoeren die een snelle beschikbaarstelling mogelijk maken van de communautaire fondsen voor herstel en wederopbouw ten behoeve van Latijns-Amerikaanse landen die door een natuurramp worden getroffen.
- Maatregelen ondersteunen voor het verbreiden, verwerven en toepassen van de beste werkwijzen op het gebied van het voorkomen van en de voorbereiding op natuurrampen op plaatselijk niveau.
- Een gids samenstellen van de nationale en regionale organisaties voor bescherming van de bevolking in Latijns-Amerika en Europa, alsmede een overzicht van de bestaande hulpbronnen in geval van een ramp en een gids met richtlijnen voor samenwerking in geval van een ramp, en tenslotte de verspreiding van dit materiaal.
- Het organiseren van scholing en seminars die zijn gericht op verbetering van de coördinatie en uitwisseling van informatie tussen nationale en regionale eenheden.

Uitvoering

Voor de activiteiten met betrekking tot herstel en wederopbouw kunnen verschillende mechanismen worden bestudeerd. Zo kunnen fondsen voor wederopbouw worden afgestemd op de communautaire procedures, bestaande sociale fondsen kunnen worden gewijzigd om financiering van maatregelen voor wederopbouw met een sociaal karakter door de Commissie mogelijk te maken, en er kan een adequaat bi-regionaal mechanisme worden ingesteld..

De activiteiten die de bewustmaking van de plaatselijke bevolking beogen, worden gedecentraliseerd uitgevoerd; zij vallen onder de verantwoordelijkheid van de lagere overheden in de Latijns-Amerikaanse landen (steden, agglomeraties, regio's en andere eenheden die betrokken zijn bij het voorkomen van en de voorbereiding op rampen). De activiteiten worden voorgesteld, beheerd en uitgevoerd door de deelnemers zelf.

Met het oog op een betere coördinatie en uitwisseling van informatie tussen nationale en regionale eenheden bevordert de Commissie het leggen van contacten op regionale schaal tussen de betrokken actoren, met inbegrip van Europese deskundigen.

Prestatie- en resultaatindicatoren

- (1) Doeltreffend en efficiënt gebruik van de communautaire inbreng en steun ten behoeve van de maatregelen voor wederopbouw en herstel.
- (2) Opstellen, vermenigvuldigen en verbreiden van de informatie met betrekking tot de beste lokale werkwijzen op het gebied van het voorkomen van en de voorbereiding op natuurrampen.
- (3) Geleidelijke vorming van netwerken tussen Latijns-Amerikaanse eenheden en tussen Latijns-Amerikaanse en Europese eenheden die belast zijn met het voorkomen van en de voorbereiding op rampen.

Voorwaarden

De zichtbaarheid van de Europese Unie in de activiteiten op het gebied van wederopbouw en herstel moet worden gewaarborgd.

De Europese Unie moet zorgdragen voor ondersteuning van maatregelen ten behoeve van wederopbouw en herstel die bijdragen tot een geringere kwetsbaarheid bij een volgende ramp.

Financiering: 20% van de indicatieve financiële bijdrage.

Prioriteit 4 Flankerende maatregel: een waarnemingscentrum voor de betrekkingen tussen de EU en Latijns-Amerika

Achtergrond

Het partnerschap tussen de Europese Unie en Latijns Amerika moet steunen op de deskundigheid die in de twee regio's aanwezig is om een beter begrip te krijgen van de regionale en sectorgerichte problemen die invloed hebben op het vaststellen van het beleid en de programma's.

Doelstelling

Netwerken vormen van instituten in beide regio's die zijn gekozen vanwege hun deskundigheid, hun rijkdom aan kennis en hun contacten.

De betrokken gebieden omvatten multilaterale vraagstukken die voor beide regio's van belang zijn (handel, mensenrechten, veiligheid, milieu).

Het programma moet maatregelen omvatten die borg staan voor een grotere zichtbaarheid van het partnerschap tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika in al zijn geledingen.

Activiteiten

Deze hebben in het bijzonder betrekking op:

- de follow-up van de agenda van de betrekkingen EU/Latijns-Amerika (bijeenkomsten van instellingen voor regionale integratie van de twee regio's), en de follow-up in verband met de multilaterale agenda;
- bestudering van de thema's die samenhangen met het actieplan van Rio en van de thema's die verband houden met de subregionale agenda's (Mercosur, Andesgemeenschap, Midden-Amerika en het Caraïbisch gebied).

Deze activiteiten worden ontwikkeld met behulp van:

- (1) de vorming van een netwerk van een groep oordeelkundige experts in beide regio's;

- (2) een werkprogramma dat beantwoordt aan de behoeften van de Commissie;
- (3) een thematische aanpak van de prioritaire gebieden: handel, regionale integratie, milieu, sociale gelijkheid;
- (4) studies, werkgroepen, seminars;
- (5) een communicatiestrategie die de betrekkingen tussen de Europese Unie en Latijns-Amerika duidelijker zichtbaar maakt. Deze kan bijeenkomsten met doelgroepen uit het publiek omvatten, en de productie van materiaal voor verbreiding van informatie (nieuwsbrief, brochures, videobanden, internetsite).

Uitvoering

Een begeleidend en coördinerend orgaan krijgt tot taak een gegevensbank op te zetten van de expertise die aanwezig is bij instituten die zich speciaal toeleggen op de betrekkingen tussen beide regio's. Doel hiervan is:

- (1) de verbreiding van informatie over de betrekkingen EU/Latijns-Amerika;
- (2) het verlenen van steun bij het formuleren van beleidslijnen en prioriteiten.

Vermoedelijke resultaten

Het netwerk verstrekt de Commissie een evaluatie van de lopende interregionale processen waarin tevens een toekomstvisie is vervat en die vergezeld gaat van aanbevelingen voor maatregelen en beleidslijnen.

Het formuleert voorstellen voor prestatie-indicatoren waarmee de voortgang van de interregionale processen kan worden beoordeeld.

Het ontwikkelt acties voor de verbreiding van informatie (publicaties, bijeenkomsten, acties die zijn gericht op de media, de civiele samenleving) om het proces in beide regio's meer zichtbaar te maken.

Prestatie-en resultaatindicatoren

- Verstrekking van de gevraagde producten binnen het tijdschema van het werkprogramma.
- Organisatie van evenementen en hun publiekdichtheid.
- Publicaties.
- Beheer van het netwerk.

Financiering: 1,5 miljoen € over 5 jaar.

De financiering bedraagt 40% van de exploitatiebegroting van het netwerk en het coördinerende orgaan. De lidstaten en de Latijns-Amerikaanse staten en eventuele andere partners staan borg voor het resterende bedrag.

Aanvullende actie van sectorale betekenis: een netwerk van bestuurslichamen die verantwoordelijk zijn voor een duurzaam energiebeheer

Achtergrond/verantwoording

Het prestatievermogen van de Latijns-Amerikaanse energiestelsels blijft gering. De vraag neemt sterker toe dan het BBP: van 1987 tot 1999 is het verbruik toegenomen met 33% en het BBP met 30%. Één derde van de bevolking is niet aangesloten op een elektriciteitsnet.

Duurzaam beheer van energie is een essentiële factor voor economische en sociale ontwikkeling (adequate energievoorziening, vraag naar energie, toegang tot energiebronnen, onafhankelijkheid bij het verkrijgen van energie) en moet tevens rekening houden met het milieuaspect (klimaatverandering).

De bestuurslichamen en instellingen die belast zijn met het energiebeheer worden met deze belangen geconfronteerd en hebben behoefte aan deskundigheid op het gebied van duurzaam energiebeheer. Om die reden hebben zij zich in een netwerk verenigd met het oog op de ontwikkeling van gezamenlijke strategieën (OLADE).

Specifieke doelstelling van de actie

Bijstand verlenen aan de overheden voor het ontwikkelen van deskundigheid en het intensiveren van hun netwerkactiviteiten om zo de invoering van een energiebeleid te ondersteunen dat zowel op het milieu als op regionale en subregionale integratie is afgestemd.

Activiteiten

- Milieu en sociale ontwikkeling (bevorderen van 'schone' technologieën en normen; nieuwe en schone energievormen; energiebesparing en efficiënt gebruik van energie; energie op het platteland).
- Regionale integratie en koppeling.
- Informatie en scholing (juridische aspecten, toekomstverwachtingen en milieunormen).

Vermoedelijke resultaten

- Er wordt een regionaal beleid vastgesteld waarin rekening wordt gehouden met de drie aspecten van duurzame ontwikkeling, met name het economische en sociale aspect en het milieu.
- Er worden beleidsvormen met betrekking tot energie ingevoerd waarin rekening wordt gehouden met regionale integratie en een efficiënt energiebeheer.
- De internationaal erkende milieunormen worden ingevoerd in de sectoren waar zij nog niet bekend waren.
- Er is een regionaal informatiesysteem beschikbaar dat alle aspecten op juridisch en technologisch gebied en met betrekking tot het milieu in aanmerking neemt.

Uitvoering

Voor de coördinatie en begeleiding van de activiteiten wordt een structuur gekozen die de activiteiten moet coördineren en begeleiden. Hiertoe wordt een netwerk opgezet dat de bestuurslichamen, instellingen en organen omvat die tot taak hebben de beleidslijnen, het beheer, de programma's en de regulering van de energiesector vast te stellen. Er worden thematische werkgroepen opgericht, studies verricht, goede werkwijzen verbreed. Het hogere personeel van de bestuurslichamen van de overheid wordt geschoold.

Prestatie-indicatoren

- De regio heeft haar aandeel in het eindverbruik van aardolieproducten gestabiliseerd.
- De energie-intensiteit ontwikkelt zich tot een niveau dat dichterbij ligt bij de tendens binnen de Europese Unie.
- Het percentage van de bevolking dat niet is aangesloten op het net is afgenomen.
- De regio werkt mee aan de tenuitvoerlegging van de regels van Kyoto.
- Het koppelnet van gas en elektriciteit is in omvang toegenomen (vergelijking van het kapitaal aan voorraden bij het begin en einde van het project).

Financiering: 10/20 miljoen €

De financiering bedraagt 50% van de begroting voor het functioneren van het netwerk en de coördinerende organisatie.

Voorwaarden

Inschakeling van de Latijns-Amerikaanse instellingen bij het netwerk.

Indicatief tijdschema voor de regionale programma's 2002-2006 (miljoen €)

Prioriteiten/percentage	2002	2003	2004	2005-2006	Totaal 2002/06
Prioriteit 1, de netwerken					
@lis					
ALFA II		17	10		27
ALFA+ en beurzen voor onderzoek op hoog niveau	52.74			55.24	107.98
AL-INVEST	40				40
ATLAS		6			6
<i>Subtotaal</i>	92.74	23	10	55.24	180.98
Prioriteiten 2 en 3					
Sociaal initiatief		30			30
Voorkomen van rampen			40		40
Prioriteit 4, waarnemingscentrum EU/LA	1.5				1.5
Extra sector, duurzaam beheer van energie		10			10
Totaal	94.24	63	50	55.24	262.48/ *

* hier komt nog de bijdrage van de CGIAR bij: ongeveer 6 miljoen €/jaar (moet nog bevestigd worden)